

การเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาภาษาไทย: กรณีศึกษาบทสนทนาในชั้นเรียน

Topic Shift in Thai Sign Language: A case of classroom setting.

ศศิวิมล คงสุวรรณ (Sasiwimol Kongsuwan)* ดร.สุมิตรา สุวรรณ์เดชา (Dr.Sumittra Surarathdecha)**

ดร.สุจิตต์กฤษณ์ ดีผดุง (Dr. Sujaritlak Deeaphadung)***ดร.สุขสิริ ด่านธนวนิช (Dr.Suksiri Danthanavanich)****

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนหัวข้อบทสนทนาภาษาไทยในชั้นเรียนหูหนวกศึกษา ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนหูหนวกในหลักสูตรหูหนวกศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ผลการศึกษาพบว่า ผู้สอนมักใช้ตัวบ่งชี้ (marker) ในระดับ คำ วลีและประโยคในการเปลี่ยนหัวข้อในผลัดการสนทนาอย่างชัดเจน โดยไม่พบการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาที่ปราศจากรูปภาษาหรือสัญญาณการเปลี่ยนหัวข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานการณ์ในชั้นเรียนมีรูปแบบทางการและเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาหรือประเด็นในการสนทนาได้อย่างชัดเจน จากข้อมูลพบว่า ผู้สอนมักใช้ตัวบ่งชี้เชิงซ้อนคู่ (double markers) และ การใช้ตัวบ่งชี้เชิงซ้อนหลากหลาย (Multiple markers) โดยมีกลวิธีเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาภาษาไทยมีทั้งสิ้น 5 รูปแบบ ดังนี้ 1) การหยุด 2) การเลื่อนฝ่ามือทั้งสองไปด้านข้าง 3) ตัวบ่งแสดงการสรุป 4) การใช้ถ้อยคำบ่งชี้หัวข้อ และ 5) ตัวบ่งชี้แสดงหัวข้อ

ABSTRACT

The study aimed to analyze the topic shift in Thai Sign Language in the classroom between teacher and students of Deaf studies at Ratchasuda College, Mahidol University. The result revealed that the teacher used markers such as word, phrase, sentence in order to shift the topic. The data also showed that markers are needed in the topic shift because the situation in the classroom is formal and the teacher must communicate clearly for the understanding of deaf students. It is interesting that the teacher used double markers and multiple markers which compose of 5 types of the strategies in the topic shift as follows: 1) Pause 2) Moving hands to the sides 3) Summarizer 4) Utterance indicated the topic and 5) Topic marker.

คำสำคัญ : แนวคิดการวิเคราะห์บทสนทนา การสนทนาในชั้นเรียน ภาษามือภาษาไทย

Key Words: Conversation Analysis, Classroom, Thai Sign Language

*นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาภาษาศาสตร์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

**อาจารย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

***รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

****อาจารย์ ภาควิชาหูหนวกศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

บทนำ

แซคส์และคณะเริ่มพัฒนาแนวคิดการวิเคราะห์บทสนทนา (Conversation Analysis : CA) ขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นระบบในราวปีคริสต์ทศวรรษ 1963 ตามที่แนวทางระเบียบวิธีชาติพันธุ์ (ethnomethodology) เพื่อศึกษารูปแบบ กฎ และโครงสร้างบทสนทนา อาทิ การปรับแก้ การพูดซ้อนเหลื่อมและอื่นๆ โดยมีพื้นฐานการผลัดกันพูด (turn - taking) ในลักษณะ เธอพูด - ฉันพูด - เธอพูด - ฉันพูด (Levinson, 1983) ทั้งนี้การสนทนาจะเริ่มขึ้นเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีประเด็นหรือหัวข้อ (topic) ที่ต้องการพูดกับผู้อื่น ฝ่ายใดหัวข้อการสนทนาจะทำให้ผู้ร่วมการสนทนาทราบว่าเนื้อหาของบทสนทนาคืออะไร หัวข้อการสนทนาจะเกิดขึ้นเมื่อส่วนการเปิดการสนทนาได้จบลงและเกิดก่อนส่วนปิดการสนทนา เลอวินสัน (Levinson, 1983) กล่าวว่า หัวข้อการสนทนา (topic) สามารถอธิบายได้ด้วยการอ้างอิง (reference) โดย A และ B จะพูดหัวข้อเดียวกันเมื่อ A และ B พูดถึงสิ่งๆ เดียวกัน ทั้งนี้ตามธรรมชาติของการสนทนาหัวข้อที่ผู้พูดจะพูดอาจมีมากกว่าหนึ่งเรื่องขึ้นไปก็ได้ โดยผู้พูดอาจใช้สัญญาณบางประการเพื่อบอกให้ผู้ฟังทราบว่ามีการเปลี่ยนหัวข้อ (topic shift) เพื่อไม่ให้ผู้ฟังเกิดความสับสนและสามารถติดตามเรื่องที่ต้องการจะพูดได้ เช่น การใช้โทนเสียงสูง การหยุด หรือการใช้รูปของภาษาบ่งแสดงการเปลี่ยนหัวข้อ อาทิ “มาที่เรื่อง...” “ต่อไปจะเป็นเรื่อง...” เป็นต้น ทั้งนี้จากงานวิจัยของ Wilson (1989) พบว่า การเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาโดยใช้รูปภาษาที่ชัดเจนในระดับประโยคมักเป็นการพูดคุยในสถานการณ์แบบทางการ ขณะที่การสนทนาแบบไม่เป็นทางการผู้พูดมักเริ่มประเด็นโดยไม่ปรากฏรูปภาษาใดๆ

จากการทบทวนวรรณกรรมเบื้องต้นพบว่าการศึกษารูปแบบการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาโดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์บทสนทนาศึกษาบทสนทนาในภาษาไทยมีงานวิจัยของมยุรี (2540) และ นิตยาภรณ์ (2545) ส่วนการศึกษารูปแบบการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาในภาษามือยังไม่มียานวิจัยใดศึกษามาก่อนทั้งในและต่างประเทศ ประกอบกับการวิจัยภาษามือมักมุ่งเน้นศึกษาในสถาบันการศึกษาเป็นสำคัญ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาของคนหูหนวกและภาษามือที่มีต่อกันมาอย่างยาวนาน ดังนั้นในงานวิจัยชิ้นนี้ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์การศึกษา “โครงสร้างบทสนทนาภาษามือไทย: กรณีศึกษาบทสนทนาในชั้นเรียน” จึงสนใจศึกษาการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ภาษามือไทยและเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างตามวัตถุประสงค์การศึกษามือไทยให้แพร่หลายต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาในภาษามือไทยระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ในชั้นเรียนหูหนวกศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

วิธีการวิจัย

สถานที่และระยะเวลา

ผู้วิจัยเลือกเก็บข้อมูลที่วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล เก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่ภาคการศึกษาที่ 1 เดือนสิงหาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 และภาคการศึกษาที่ 2 เดือนมกราคม - มีนาคม พ.ศ. 2559 เป็นระยะเวลารวมทั้งสิ้น 1 ปีการศึกษา โดยเลือกเก็บข้อมูลบทสนทนาจากชั้นเรียนหูหนวกศึกษา ซึ่งเป็นสาขาที่เปิดสอนสำหรับเด็กหูหนวกโดยเฉพาะ ทั้งนี้ช่วงปีการศึกษาดังกล่าวมีการเรียนการสอนที่เปิดสอนสำหรับนักศึกษาหูหนวกใน 2 ช่วงชั้นปีด้วยกันคือ ช่วงชั้นปีที่ 1 และช่วงชั้นปีที่ 4

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการสนทนาระหว่างผู้สอนและผู้เรียนโดยใช้การบันทึกข้อมูลด้วยวิดีโอในแต่ละคาบวิชาผู้วิจัยจะทำการนำข้อมูลลงบันทึกไว้ในโน้ตบุ๊กและฮาร์ดดิสก์เอทานอล เพื่อเป็นการสำรองข้อมูล จากนั้นจึงคัดข้อมูลที่บันทึกได้และทำการจัดระบบของข้อมูลต่างๆ โดยกำหนดวันและนำไฟล์วิดีโอจากทั้งสองกล้องเข้าสู่ระบบการเรียบเรียงเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

แนวคิดและทฤษฎีสำหรับการศึกษา

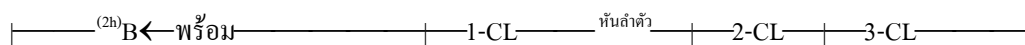
ผู้วิจัยใช้แนวคิดการวิเคราะห์บทสนทนา (Conversation Analysis: CA) ของ Levinson (1983) ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาภาษาไทย

การถ่ายถอดข้อมูล

เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่ไม่มีภาษาเขียน นักวิจัยส่วนใหญ่จึงมักนิยมใช้อักษรในภาษาของประเทศนั้นๆ ในการถ่ายถอด งานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยใช้การอธิบายภาษาไทย (Thai gloss) และใช้ระบบสัญลักษณ์อธิบายองค์ประกอบภาษาของ Baker and Cokely (1980) ซึ่งเป็นระบบที่ง่ายต่อความเข้าใจ และแสดงลักษณะการจ้องมอง (eye-gaze), การหันตัว (body shifting) (เพื่อแสดงบทบาท) รวมถึงหน่วยมือทางไวยากรณ์ภาษามือ จากนั้นจึงใช้ภาษาไทยในการแปลอิสระ สำหรับตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยจะใช้การจับภาพ (capture) ทำมือแล้วจึงทำการถ่ายถอดในบรรทัดต่อไปตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความยึดถือของข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้ภาพแสดงท่ามือตามช่วงที่มีการวิเคราะห์เท่านั้น ในส่วนของเนื้อหาที่ไม่ใช่ส่วนของการวิเคราะห์จะถูกนำเสนอแบบการถ่ายถอดโดยปราศจากภาพประกอบเพื่อความกระชับของเนื้อหา รวมถึงปรับประยุกต์ใช้สัญลักษณ์ในการถ่ายถอดบทสนทนาของ Levinson (1983) เพื่อหาโครงสร้างบทสนทนา ดังตัวอย่างการถ่ายถอดดังนี้

L4

แปลอิสระ

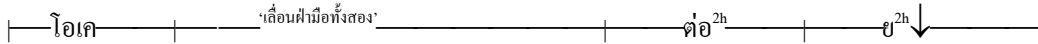
ผู้สอน : ทุกคนพร้อมนะ 1 2 3

สัญลักษณ์ในการถ่ายทอด

สัญลักษณ์	คำอธิบาย
CL	Classifiers หรือลักษณะนาม เช่น CL-1คน บอกลักษณะนามของคน 1 คน
L	Line หรือบรรทัดในการถ่ายทอด
2h	การใช้ท่ามือทั้งสองข้าง
rt	การใช้มือด้านขวา
lf	การใช้มือด้านซ้าย
#r-	#ที่อยู่หน้าอักษรไทย แสดงให้เห็นถึงการใช้ตัวย่อและท่ามือไทยในการประกอบสร้างคำในภาษามือไทย
‘ ’	คำอธิบายลักษณะต่างๆที่เกิดขึ้นเช่น สีหน้า การหันลำตัว การเลิกคิ้ว เป็นต้น
+	การซ้ำท่ามือเช่น บอก++
┌─┐	ช่วงคำที่ถ่ายทอดจากจุดเริ่มต้นไปยังจุดสิ้นสุดของท่ามือ
M	การขยับปาก
Pro	Pronouns หรือคำสรรพนาม โดย pro1 หมายถึงสรรพนามที่1 เช่น ฉัน ผม
↔	ทิศทางของมือที่ไปขวาและซ้าย
←	ทิศทางของมือที่เลื่อนไปด้านซ้าย
→	ทิศทางของมือที่เลื่อนไปด้านขวา
↓	ทิศทางท่ามือที่เลื่อนลงด้านล่าง
↑	ทิศทางมือที่เลื่อนขึ้นด้านบน
ตัวหนา	แสดงส่วนของข้อมูลที่วิเคราะห์

ผลการวิจัย

เมื่อผู้สอนต้องการเริ่มหัวข้อสนทนาใหม่ก็มักใช้กลวิธีบางประการในการส่งสัญญาณให้ผู้เรียนหรือผู้ร่วมกิจกรรมภายในชั้นเรียนทราบว่า “กำลังจะ” มีการเปลี่ยนหัวข้อเกิดขึ้น จากข้อมูลงานวิจัยพบว่าผู้สอนใช้กลวิธีการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาที่หลากหลาย เนื่องจากผู้สอนเป็นผู้มีอำนาจในการครองผลัดที่ยาวนานกว่าผู้เรียนและผู้สอนตระหนักดีว่าการส่งสารด้วยภาษามือจะต้องมีความชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนตามสารของผู้สอนได้ทัน ดังนั้นเมื่อผู้สอนต้องการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาเช่น จากเนื้อหาการเรียนการสอนไปยังการตั้งคำถามหรือการยกตัวอย่างสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนหรือบทเรียนในรายวิชาผู้สอนจึงมักใช้ตัวบ่งชี้ (marker) ในการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาที่ชัดเจนและหลากหลาย จากข้อมูลผู้วิจัยพบว่าผู้สอนหุนหวนกมักใช้ตัวบ่งชี้แสดงการเปลี่ยนหัวข้อทั้งในระบกับคำหรือวลีและระดับประโยคที่มากกว่า 1 ตำแหน่ง เช่น การใช้ตัวบ่งชี้เชิงซ้อนคู่ (double markers) เป็นการใช้อีตัวบ่งชี้แสดงการเปลี่ยนหัวข้อซ้อนกัน 2 ตำแหน่ง อาทิ “โอเค เอาละ...” และ การใช้ตัวบ่งชี้เชิงซ้อนหลากหลาย (Multiple markers) เป็นการใช้อีตัวบ่งชี้แสดงการเปลี่ยนหัวข้อที่มากกว่า 2 ขึ้นไป เช่น

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นตัวอย่างจากสถานการณ์ที่ผู้สอนออกมาพูดคุยถึงประเด็น ผู้สอนใช้ตัวบ่งชี้แสดงการเปลี่ยนหัวข้อ 4 กลวิธีด้วยกัน โดยเมื่อผู้สอนกล่าวในหัวข้อแรกจบและต้องการเริ่มหัวข้อใหม่ ผู้สอนใช้การสรุปในระดับคำ “โอเค” จากนั้นจึงใช้การเลื่อนฝ่ามือทั้งสองไปด้านใดด้านหนึ่งเพื่อแสดงการจบหัวข้อแรก จากนั้นจึงใช้การสานต่อหัวข้อการสนทนาโดยใช้ท่ามือ “ต่อ” เพื่อกล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไปซึ่งมีความหมายของคำว่า “ต่อ” ในภาษามืออาจเทียบได้กับการใช้ถ้อยคำของผู้สอนในภาษาไทย “เรามาท่อกันที” ซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำที่แสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารต้องการพูดถึงอีกหัวข้อการสนทนาหนึ่งที่มีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมหรือการพูดก่อนหน้าจากนั้นจึงใช้วลีแสดงเวลาปัจจุบัน ย^{2h} ↓ “นี่” ซึ่งมีหน้าที่สองหน้าที่ด้วยกันคือ เป็นตัวแสดงการเปลี่ยนหัวข้อและการเริ่มหัวข้อเพื่อบอกจุดเริ่มหัวข้อถัดไปและเข้าสู่หัวข้อการสนทนาที่กำลังจะพูดอีกหัวข้อหนึ่ง จากข้อมูลการสนทนาผู้วิจัยพบว่ากลวิธีการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาภาษามือไทยมีทั้งสิ้น 5 รูปแบบ ดังนี้ การหยุด การเลื่อนฝ่ามือทั้งสองไปด้านข้าง ตัวบ่งชี้แสดงการสรุป ถ้อยคำบ่งชี้หัวข้อ และตัวบ่งชี้แสดงหัวข้อ

การหยุด (pause)

การหยุด โดยการกุมมือในจุดพักมือ

บางครั้งผู้ส่งสารอาจใช้การหยุดเนื่องจากจบสิ่งที่ต้องการพูดเพื่อบอกให้ผู้พูดคนถัดไปเปลี่ยนหน้าที่จากผู้ฟังมาเป็นผู้พูดในจุดเปลี่ยนผลัดที่เหมาะสมหลังจากเกิดความเงียบในช่วงผลัดนั้นๆ การหยุดในภาษามือนอกจากจะทำหน้าที่เป็นสัญญาณที่สำคัญและน่าสนใจในระบบเปลี่ยนผลัดแล้ว การหยุดยังทำหน้าที่บอกการเริ่มและการเปลี่ยนหัวข้อในภาษามืออีกด้วย การหยุดในภาษามือมีลักษณะรูปมือที่ต่างกันออกไปตามหน้าที่ของลักษณะมือนั้นๆ อาทิ การหยุดท้ายคำในท่ามือสุดท้ายของประโยค หรือ final hold เป็นการคงค้างท่ามือหยุดอยู่ในท่าสุดท้ายของคำโดยเป็นรูปแบบการหยุดที่ผู้ส่งสารหยุดค้างท่ามือเพื่อรอผลัดหลังจากส่งผลัดสนทนาให้ผู้รับสารทำหน้าที่พูดในผลัดถัดไป ต่างจากการหยุดเพื่อเปลี่ยนหัวข้อการสนทนา ที่ผู้ส่งสารหยุดมือในจุดพักมืออย่างชัดเจน เช่น การกุมมือในจุดพักมือ (ดังตัวอย่างเบื้องต้น) เป็นต้น จากนั้นจึงใช้ตัวบ่งชี้แสดงการเปลี่ยนหัวข้อในรูปภาษาเพื่อครองผลัดของตนเองในผลัดต่อเนื่องต่อไป

การเลื่อนฝ่ามือทั้งสองไปด้านข้าง

การเลื่อนฝ่ามือทั้งสองไปข้างใดข้างหนึ่งของผู้ส่งสาร (ตามความถนัดของผู้ส่งสาร) เป็นภาษาเน้นรูปลักษณะ (iconicity) ที่ผู้ส่งสารใช้ฝ่ามือทั้งสองแสดงการ “จบ” และ “เปลี่ยน” หัวข้อการสนทนาที่คนหูหนวกรับรู้ร่วมกัน เพื่อเป็นตัวบ่งชี้แสดงว่า “หัวข้อที่พูดนั้น ได้จบลงแล้ว” เมื่อการพูดคุยนั้นสิ้นสุดลง และ “หัวข้อการสนทนาใหม่กำลังจะเริ่มขึ้น” เมื่อผู้ส่งสารพูดต่อในผลัดต่อเนื่อง ทั้งนี้จากข้อมูลพบว่า ผู้สอนมักใช้ตัวบ่งชี้แสดงการเริ่มหัวข้อใหม่เพื่อบอกให้ผู้เรียนทราบว่าประเด็นที่จะพูดต่อไปคือเรื่องอะไรหลังใช้การเลื่อนฝ่ามือเพื่อให้ผู้เรียนตามสิ่งที่ผู้สอนพูดได้ทันและไม่เกิดความสับสนในการรับสาร อีกทั้งยังเป็นการเน้นย้ำถึงประเด็นที่จะพูดต่อไป

ตัวบ่งชี้แสดงการสรุป

โอเค

อะ

สัญญาณแสดงการสรุป เป็นการใช้คำหรือวลีสรุปถ้อยคำก่อนหน้าเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าจะมีการเปลี่ยนหัวข้อใหม่ในถ้อยคำถัดไป โดยหัวข้อที่พูดในผลัดต่อเนื่องอาจเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกันหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้จากข้อมูลการเทียบเคียง ในท่ามือ “อะ” หรือ “เอาละ” นั้นเกิดจากการขยับรูปปากของผู้สอนเวลาใช้ท่ามื่อดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้การถ่ายทอด “อะ” หรือ “เอาละ”

ตัวบ่งชี้หัวข้อ (topic marker)

จากข้อมูลพบว่าผู้สอนมักใช้ตัวบ่งชี้หัวข้อ “ข^{2h}↓” นี้ (ตอนนี้) แสดงเวลาหรือแสดงกาลปัจจุบัน (present tense) โดยมีหน้าที่แสดงการเริ่มและการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาทั้งนี้ตัวบ่งชี้หัวข้อจะปรากฏในตำแหน่งส่วนหน้าก่อนหัวข้อการสนทนานั้นๆจะเริ่ม จากข้อมูลพบว่าผู้สอนหูหนวกมีความถี่การใช้ตัวบ่งชี้แสดงกาลปัจจุบันบ่อยครั้งมากที่สุดเพื่อบอกให้ผู้เรียนทราบว่า ขณะนี้ผู้สอนกำลังจะเริ่มหัวข้อการสนทนาใหม่เพื่อให้ผู้เรียนตามหัวข้อการสนทนาได้ทันและไม่เกิดความสับสน

การใช้ถ้อยคำบ่งชี้หัวข้อ (Utterance indicated the topic)

| ต่อ “1^{2h} CL → |
“มาต่อกันที่”

| หัวข้อ^{2h} | หมวด^{2h} M-หมวด |
“หัวข้อ (ก่อนหน้า) จบลงแล้ว”

การใช้ถ้อยคำบ่งชี้หัวข้ออาจเป็นวลีหรือประโยคในการแสดงการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาที่ชัดเจน โดยผู้สอนมักใช้ | ต่อ “1^{2h} → | เพื่อดึงความสนใจให้ผู้เรียนกลับมาสู่กิจกรรมก่อนหน้าที่ได้เรียนหรือทำไป โดยไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหัวการสนทนา ก่อนหน้า ขณะที่การใช้ถ้อยคำในระดับประโยค อาจเป็นการตัวบ่งการจบหัวข้อก่อนหน้า | หัวข้อ | หมวด^{2h} M-“ หัวข้อก่อนหน้าจบลงแล้ว” “หัวข้อใหม่__” เป็นต้น

ทั้งนี้จากข้อมูลวิจัยพบว่าผู้สอนซึ่งครองผลัดในระยะเวลาที่ยาวนานกว่าผู้เรียน จึงทำให้เรื่องที่จะพูดคุยนั้นมักมีมากกว่า 1 เรื่องขึ้นไป โดยแต่ละหัวข้อนั้นมีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน จากตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการใช้กลวิธีการเปลี่ยนหัวข้อในการสนทนาของผู้สอนที่มีการใช้กลวิธีมากกว่า 1 ตำแหน่งในการเปลี่ยนแต่ละครั้ง โดยเป็นตัวอย่างจากข้อมูลในชั้นเรียนที่ผู้สอนกำลังสอนเรื่อง “ป้ายห้าม” โดยผู้สอนสอนเกี่ยวกับป้ายสัญลักษณ์ห้ามต่างๆ โดยยกตัวอย่างป้ายที่พบได้ตามสถานที่ต่างๆ ก่อนใช้การเปลี่ยนหัวข้อเพื่อเข้าสู่การถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจและความรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับป้ายห้าม ดังนี้

(1)

ผู้สอน: | 5: ↓-CLสถานที่@^{lf} ขึ้นว-ลง^{rt} > | วิทยุ^{2h} | #ม-มหิดล | pro1 | ไป |
| #ร-ร้าน ↓ | คอม | มี | มาก^{2h} < > | 5: ↓-CL@^{lf}----- > | pro1 คู่*^{G=มองตรง}
| มี^{m=มี+(ไว้เสีย)} | ทีวีปุนหรี | ูปหรี | ห้าม^{neg} | ... | L1-L7

| ทีวีห้ามกิน | กิน+ | ห้าม^{neg}* | ทีวีห้ามดื่มน้ำ | ดื่ม |

L8

L9

น้อย (3.560ms) | 5CL อะะ | ชึ่งปบนกระดาน | ทยุด m=หยุด

L10

พัก 2h | 'เคลื่อนฝ่ามือทั้งสองไปด้านข้าง' 2h

L11

5 CL ก่อน | pro1-ถาม ขมวดคิ้ว | pro2 -----> | ใหม่

L12

ข- ข่าว | ทำมือแสดงความลังเล |

L36

บอก | โอเค | pro1 | ถาม | pro2

L37

ใหม่ 'เลิกคิ้วสูง' | ขมวดคิ้ว

วาดมือวงกลมมีขีดคาด ———— นี้ ———— เหมือน ———— thสูบ ———— ^{จี้}ไปยังกระดาน ———— ห้าม ———— ตัวเอง ———— มี ———— เห็น
 ———— ไม่สนใจ ———— pro1 ———— ทำ th↓ ———— แอบ ———— มี 'เล็กทิวสูง' ———— ตัวอย่าง ^{m=อย่าง} ———— สูบ ———— ห้าม
 ———— ^{จี้}ไปยังกระดาน ———— ...

L38-L42

L53

— ^{มี}-pro2 ¹เมฆมือเลือก ———— ^{มี}-pro2 ¹เมฆมือเลือก ———— อะ ———— ^มมือ ^{m=ซึ่ม} ———— ...

L61

— แอบ ———— ^{มี}-pro2 ¹เมฆมือเลือก ———— + ———— + ———— โอคเค ————

L62

— ^{จี้}ไปยังกระดาน ———— ^{เกี้ยว} ^{2h} ———— ← ———— ใหม่ ————

L63

— ^{ป้าย} CL ¹ ————

L64

— ห้าม ¹ ———— ^{หิ้วข้อ} ^{2h} ———— ^{หมด} ^{2h} ————

L65

'เลื่อนฝ่ามือทั้งสองไปด้านข้าง'					มี			
					L66			
เรือCL		กว้าง		เกี่ยว		ต่างๆ		
					L67			
ภูเขา			ต่างๆ		+ pro 1		'หันลำตัว'	
								
ป้าย CL			ผายมือไปยังกระดาน					

แปลอิสระ: ผู้สอน

L1-L21:

ในมหาวิทยาลัยมหิดล อาจารย์เห็นวัยรุ่น ไปนั่งกินอาหาร เล่นอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก อาจารย์เห็นมีป้ายห้าม ห้ามสูบบุหรี่ ห้ามทานอาหาร ส่วนป้ายห้ามดื่มน้ำมีเพียงเล็กน้อย อะ เรื่องป้ายห้ามนี้หยุดพักไว้ก่อน อาจารย์จะถามคำถามพวกเราใหม่ ภาพประกาศตามข่าวต่างๆ ที่เป็นวงกลมสีแดงๆ เหมือนป้ายห้ามสูบบุหรี่บนกระดานนี้ นักเรียนเคยเห็นป้ายแบบนี้ในที่อื่นๆ ไหม มีป้ายอะไรบ้าง ??

L36-L42:

ทุกคนบอกมาหมดแล้ว โอเค อาจารย์จะถามคำถามใหม่ พวกเราดูป้ายแล้ว อย่างป้ายห้ามสูบบุหรี่ นักเรียนเห็นแล้วเคยทำบ้าง ไหม ป้ายห้ามทำแต่ก็ยังไม่ทำ เคยทำกัน ไหม?

L53/4-5:

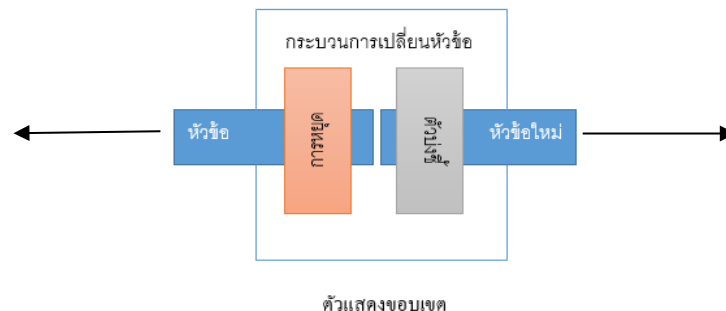
อะ ก่อน หยุดมือในจุดพักมือ ก่อนการเริ่มอธิบาย

L61-L68:

ทุกคนตอบว่าเคยทำกัน โอเค มีป้ายที่เกี่ยวข้องใหม่ ป้ายห้าม หัวข้อหมดแล้ว ตอนนี้ เวลาไปเที่ยวตามภูเขาหรือที่อื่นๆ พวกเราเห็นป้ายแบบบนกระดาน....

จากตัวอย่างที่ 13 เป็นสถานการณ์ที่ผู้สอนกำลังสอนเรื่อง “ป้ายสัญลักษณ์ห้าม” อาทิ ป้ายห้ามสูบบุหรี่ ห้ามดื่ม น้ำ ห้ามทานอาหาร ในผลัด T1 ผู้สอนยกตัวอย่างสถานการณ์ที่ตนเคยเจอ ว่าป้ายทั้งสามสามารถพบได้ที่ไหน โดย

ผู้สอนเคยเห็นป้ายเหล่านี้ในมหาวิทยาลัยมหิดลเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยผู้สอนชี้ไปยังป้ายสุบุนุหรีและป้ายห้ามทานอาหารตามลำดับ โดยกล่าวว่าป้ายทั้งสองเป็นป้ายที่พบได้บ่อย ในขณะที่ป้าย “ห้ามดื่มน้ำ” พบได้น้อย ก่อนเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาไปยังการตั้งคำถามใหม่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันจากตัวอย่างของผู้สอน จาก L9- L11 ผู้สอนคงค้างทำมือ โดยการหยุด (pause) ในท่ามือสุดท้าย “น้อย” จาก L9/5 – L10/1-2 เป็นระยะเวลา 3 วินาทีก่อนจะเริ่มใช้ตัวบ่งแสดงการสรุป “อะ” พร้อมขยับรูปปาก “อะ” ใน L9/3 จากนั้น ผู้สอนชี้ไปยังกระดานและกล่าวด้วยคำบ่งชี้หัวข้อแสดงเหตุการณ์เปลี่ยนหัวข้อ “หยุด” ใน L9/5 – L10/1-2 และใช้การเลื่อนฝ่ามือทั้งสองข้างไปด้านขวาโดยแสดงการเลื่อนหัวข้อบนกระดาน ก่อนกล่าวคำบ่งชี้แสดงการเปลี่ยนหัวข้อเพื่อให้เหตุผลว่าหัวข้อเดิมได้จบแล้วใน L11/1 “หมด” จากนั้นใน L11/2-5 - L 12/1 “ถามใหม่” ผู้สอนใช้ตัวบ่งชี้แสดงการเริ่มหัวข้อการสนทนาเพื่อเป็นส่วนเกริ่นก่อนการถาม (pre-question) ให้ผู้เรียนทราบว่าในหัวข้อต่อไปนี้จะป็นคำถาม ให้ผู้เรียน “ทุกคน” โดยใช้การกวาดทำมือ “ถาม” ไปยังผู้เรียนโดยรอบ และสิ้นสุดจุดการกล่าวเกริ่นก่อนการเริ่มเข้าสู่หัวข้อการสนทนาใหม่ใน L12/2 การเปลี่ยนประเด็นจากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับป้ายห้ามพร้อมยกตัวอย่างที่ผู้สอนเคยมีประสบการณ์ไปยังหัวข้อการถามเป็นการเปลี่ยนหัวข้อโดยเป็นการเปลี่ยนประเด็นที่มีความสัมพันธ์และอยู่ในบริบทเดียวกับประเด็นเดิม คำถามของผู้สอนมีความสัมพันธ์ในเรื่องของป้ายสัญลักษณ์ห้ามในหัวข้อก่อนหน้า กระบวนการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาที่ผู้สอนใช้การหยุดและใช้ตัวบ่งชี้จากตัวอย่างข้างต้น Umaporn (2006) ได้เสนอแบบภาพแสดงกระบวนการเปลี่ยนหัวข้อ ดังนี้

เมื่อผู้เรียนตอบคำถามผู้สอนครบทุกคนแล้ว ผู้สอนจึงตอบสนองคำตอบของผู้เรียนใน L36/1-2 ก่อนใช้ถ้อยคำแสดงการเปลี่ยนหัวข้อโดยใช้ตัวบ่งแสดงส่วนก่อนการถาม “ถามใหม่” ใน L36/5-4 -L37/3 โดยถามผู้เรียนว่า ผู้เรียนเคยเห็นป้ายห้ามแต่ไม่ทำตามหรือไม่ เมื่อผู้เรียนตอบคำถามจบ ผู้สอนจึงเริ่มใช้ตัว บ่งชี้แสดงหัวข้อ นี้ จะพบว่าใน L61-L68 ผู้สอนมีการใช้ถ้อยคำที่แสดงผ่านรูปภาพในระดับประโยคที่ชัดเจนเพื่อบอกการจบหัวข้อก่อนหน้าและเริ่มหัวข้อใหม่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันในเรื่องของป้ายห้าม โดยในประเด็น L1 – L60 เป็นการพูดคุย ตอบคำถามเกี่ยวกับป้ายห้ามที่เป็นสัญลักษณ์ภาพที่เป็นรูป ทว่าในประเด็น L61-L68 ผู้สอนเริ่มการสอนในป้ายห้ามที่เป็นตัวอักษรเหมือนกัน ดังนั้นแม้จะเป็นการเปลี่ยนหัวข้อแต่ทว่าเพราะความเกี่ยวเนื่องในเนื้อหาการสอนจึงทำให้หัวข้อการสนทนาของผู้สอนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันในประเด็นเรื่องของป้ายห้ามต่างๆ

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาภาษาไทยภายในชั้นเรียนอนุบาลศึกษา ผู้วิจัยพบว่าในการเริ่มและการเปลี่ยนหัวข้อการพูดคุย ผู้สอนมักใช้ถ้อยคำแสดงการเปลี่ยนหัวข้อในรูปภาพและสัญลักษณ์การเปลี่ยนที่

ชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สถานการณ์ภายในชั้นเรียนเป็นสถานการณ์การพูดคุยที่มีความเป็นทางการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wilson (1989) รวมถึงทักษะการรับรู้และการใช้ภาษาเมื่อของผู้เรียนหูหนวกที่อาจยังไม่มี ความชำนาญเท่าผู้สอนอาจทำให้ผู้เรียนรับสารจากผู้สอนได้ไม่ชัดเจน คลาดเคลื่อนและเกิดความสับสนในการทำความเข้าใจสารจากผู้สอนได้ ประกอบกับการสื่อสารด้วยภาษามือซึ่งเป็นภาษาที่ใช้การมองเห็นในการรับรู้องค์ประกอบทางไวยากรณ์เช่นการใช้ท่ามือเดียวกันแสดงสีหน้าที่ต่างกันก็จะให้ความหมายที่ต่างกัน เป็นต้น ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องอธิบายและยกตัวอย่างให้เกิดความชัดเจนมากที่สุด จากข้อมูลวิจัยพบว่าผู้สอนมักใช้ตัวบ่งชี้แสดงการเปลี่ยนหัวข้อเชิงซ้อนคู่ (double markers) และใช้ตัวบ่งชี้เชิงซ้อนหลากหลาย (Multiple markers) อาทิ การหยุด การเปลี่ยนหัวข้อโดยใช้รูปภาษาหรือการใช้ถ้อยคำบ่งชี้หัวข้อ เช่น “กลับมาที่หัวข้อ...” “หัวข้อใหม่...” “ต่อไปจะพูดถึง...” “หัวข้อนั้นจบไปแล้วต่อไปจะเป็นหัวข้อที่เกี่ยวกับ...” เป็นต้น โดยไม่ปรากฏการเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาอย่างทันที โดยกลวิธีเปลี่ยนหัวข้อการสนทนาภาษามือไทยมีทั้งสิ้น 5 รูปแบบ ดังนี้ 1) การหยุด 2) การเลื่อนฝ่ามือทั้งสองไปด้านข้าง 3) ตัวบ่งชี้แสดงการสรุป 4) การใช้ถ้อยคำบ่งชี้หัวข้อ และ 5) ตัวบ่งชี้แสดงหัวข้อ ทั้งนี้เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาบทสนทนาภายในชั้นเรียนซึ่งมีความพิเศษเฉพาะของความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของอำนาจในการสื่อสารที่ผู้สอนมีมากกว่าผู้เรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าควรมีการศึกษาวิเคราะห์บทสนทนาในบริบทต่างๆ ให้มากยิ่งขึ้น อาทิ การสนทนาบนโต๊ะอาหารของคนหูหนวก การพูดคุยในชีวิตประจำวันทั่วไปของคนหูหนวก เป็นต้น เพื่อเป็นการพัฒนากรอบแนวคิดการวิเคราะห์บทสนทนาภาษามือไทยให้มีความชัดเจนและครอบคลุมทุกการใช้ภาษามือตามธรรมชาติของโครงสร้างภาษา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ไม่อาจสำเร็จลงได้หากปราศจากการสนับสนุนและให้ความร่วมมืออันดียิ่ง โดยผู้สอนและผู้เรียนในชั้นเรียนหูหนวกศึกษา บุคคลากรวิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ที่อำนวยความสะดวกในการบันทึกและเก็บข้อมูลในชั้นเรียน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.สุมิตรา สุวรรณ์เดชา ที่ให้ถ้อยคำกำลังใจและสนับสนุนผู้วิจัยในการทำวิจัยชิ้นนี้เรื่อยมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ.ดร.สุจิตต์ลักษณ์ ศิมดวงและอาจารย์ ดร.สุขสิริ คำนวนานิชในความกรุณาถ่ายทอดวิชาความรู้และคำแนะนำในงานวิจัย ทำนองนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณทุนวิจัยแห่งชาติ (วช.) ปีพ.ศ. 2560 ที่มอบทุนการศึกษาแก่นักวิจัยหัวข้อวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

นิตยาภรณ์ ธนสิทธิสุรโชติ. กลไกการเปลี่ยนประเด็นในการสนทนาภาษาไทย [ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. สาขาวิชาภาษาศาสตร์
ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2545.

มยุรี สวัสดิ์เมือง. ภาษาสนทนาทางโทรศัพท์จากรายการวิทยุ จส100 [ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะศิลป
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2540.

Baker-Shenk, C. L., Cokely D. American sign language: A teacher's resource text on grammar and culture. United States of
America, D.C: Clerc Books, Gallaudet University; 1980.

Levinson, S. C. Pragmatics. Cambridge England: Cambridge University; 1983.

Umaporn Sungkaman. An Analysis of Mon Conversation [Doctor Thesis in Philosophy (Linguistics)]. Mahidol University;
2006.

Wilson J. On the Boundaries of Conversation. Oxford: Pergamon Press; 1989.